

Hrvatska stranka (20)

Prvi pokušaj utemeljenja je bio 4. marca 1922. na Dolnoj Pulji u školi pod imenom HRVATSKA KRŠĆANSKO-SOCIJALNA STRANKA, pri čemu se je dogodila jur prva velika ne-zgoda. Kratko po otvaranju i raspravi o pravila se je pojavila žandarmarija. Znamda za uru, kad smo pravila Hrvatske stranke zvečega dolučili, čujemo štrencanje oružja, vrata se otvoru i 6 mirobranov stoji pred nami. Peljač njevu sjednicu prekine, zatvori, pisanje zame i potribe, da se svi legitimiramo. Smo se. Ja sam rekao: „Odgovorani za sve sam ja i G. M. Stipetić.“ Druge sve su otpustili, nas dva su na Gornju Pulju primili.» (MMst., »Spominki«, 322).

Mora se dodati, da je po Meršičevi »Spominki« osnivajuća sjednica bila po zakonu najavljena kod kotarskoga načelnika dr. Hagenauera ali to ništ nije hasnilo! Da je on znao, o tom moremo slutiti iz toga da je poslije protesta odmah otpustio uhapšene ali se je maler jur dogodio i čemeran glas friško proširio po okolici i zemlji. Iza svega naslućuju duhovnika I. Čukovića, ki se je u to vrime povadio s Martinom Meršičem st.

U »Spominki« nadrednik Hagenauer spominje I. Čukovića kot krivca, a M. Meršić nekoliko rečenic dalje na tu temu, po čemu moremo slutiti, da je raskol med Čukovićem i Meršičem morao biti jako dibok, a obadva su zastupali morebit ista mišljenja ali različne stranke. Ako pomislimo, da je I. Čuković u juniju pokusio isto postaviti političku stranku sličnim programom. *KRŠĆANSKE HRVATSKE NOVINE* (1922./1.) imaju doprinos „Program Csu-koviceve stranke“ i zamiraju „da je njev program isti kot i kršćanske socijalne stranke“ i citiraju Čukovićevo govor od 7. maja u Velikom Borištovu: a) *mislim da mi ziz kršćanskom*

socijalnom strankom pojt nemoremo, ar b) vladajuće stranke su prodale ugom Sopron ter ukolicu, pak c) one čedu i vas Burgenland prodat Ugrom za vole ter pšenicu.

NAŠE NOVINE (NN) (1922./11) daju pak stvarno utemeljenje »Kršćanske seljačke stranke« s 26. marcom 1922., kade točno stoji *po razignanju prvoga spravišća su major Stipetić ovo silovito i nepravično zadržavanje Beči na najviših mestih javili, vse okolnosti ravno povidali i dopust, za novo ur očito spravišće prosili. Dotični od vla-*

kom: M. Meršić, P. Jandrišević i D. Roženić. Tako su od 17. do 19. maja 1922. odabrani zastupnici ki su u austrijskom parlamentu raspravljali u ime Hrvatov o daljnji postupki. (»Spominki«, 328-329)

Partiju su predstavile i druge novine: *GÜSSINGER ZEITUNG, WIENER FREIE PRESSE*, uglavnom u negativnom smislu kot madjarofili i prijatelji jugoslavenov.

Izbori u narodni i zemaljski parlament su bili 18. junija 1922. i imali valjanost samo za jedno ljeto. Dobila je socijaldemokratska stranka. Moramo naglasiti i to, da je na početku Koloman Tomšić mi-

de su ... rekli da hrvati Burgenlanda imadu podpunu slobošćinu, i da čedu kod Landesverwaltunga, Sauerbrunni dopusti za spravišće oni shodit. Neg da ovo oš i Bečanskoj vladi ni išlo lahko i hitro – ar Sauerbrunni je nigdo jako jako zadržal... Dopušćenje za utemeljenje iz Sauerbrunna je bilo poslano tako, da se na zadnji rok neg zadnji dan krez posle i poslanike mogli ovo spravišće ovedšnjim općinam oznaniti. Na spravišću u školi je Bilo ... muži prik stov – va školu vsi oš i nisu stali. Na ovom spravišću se je uz utemeljenje zaključilo i glavno političko usmirenje.

Po svemu se je 27. aprila 1922. u Željeznu održala sjednica, kade se je Hrvatska kršćanska stranka konačno organizirala, piše M. Meršić st. i izabrali tanačnici za daljnje savjetovanje s velikom stran-

slijo na sudjelivanje s M. Meršičem st. u smislu sloge i jedinstva Hrvatov. Svakako je kanio da se Čuković pomiri, medtim ali Meršić nije već kanio razgovarati s njim a Čuković je nastavio osobnima napadi. I kanio, kot smo to već rekli, na truc postaviti svoju hrvatsku stranku na noge.

Medtim se je ali dogodilo, da je stranka izgubila svoj najglavniji propagandni list *NAŠE NOVINE*, ke su na pritisak austrijske vlasti morale prekinuti izlazenje u Juri i 25. marca oprostile se od svojih čitateljev. M. Meršić st. je na brzu ruku pokrenuo s urednikom I. Horvatom *KRŠĆANSKE HRVATSKE NOVINE*, ke su ali izašle samo četire puti u misecu juniju 1922. ljeta.

Po sebi razumljivo Hrvati u Gradišću nisu mogli ostati bez svojega tajednika. M. Mer-

1 GRADIŠĆE O O ljet

piše
Nikola Benčić

šić st. je sa svojim skahirao, povlikao se iz političkoga života. Zato su novi, mladi ljudi: R. Klaudus i M. Feržin pod peljanjem dr. L. Karalla preuzeli inicijativu. Zanimljivo, da je kod prvih korakov novin i K. Tomšić u grupi, no uskoro se je izlučio i nastao peljač borbe Socijaldemokratske stranke protiv kršćanskosocijalnih Hrvatov. Krajem ljeta 1922. se je već pojavio prvi broj *HRVATSKIH NOVIN*, podnaslov „Glasnik Gradišćanskih Hrvatov“, geslo: „Sloga je moć!“ Mladi su se povezali s novostvorenom SHS državom, što im je ubralo predbacivanje „dinarić husari“ i strah ostvarenja „koridora“, jugoslavenskoga i ugarskoga iredentizma. Novine su zastupale kršćanskosocijalne usmirenje i zato je Socijaldemokratska stranka pokrenula svoj list od maja 1923. *NAŠ GLAS*, usmirenje „Politički list hrvatskoga poljedelca i tobrača“. U ti tajednici se je razvila oštra, nemila stranačka borba, kakovu Hrvati nisu poznali u našoj krajinu, u koj se nisu ni na jednoj strani bojali čemernih političkih predbacivanj, ka su ➔

► jako škodile narodnomu jedinstvu i produbile grabu izmed „črnih“ i „črljenih“ Hrvatov.

Drugo utemeljenje Hrvatske stranke je bilo 13. septembra 1923., ponovno u Dolnjoj Pulji. HRVATSKE NOVINE u 38. br. imaju zapisnik i publiciraju imena nazočnih. Većinom su to svećenici, načelniki i seljaci desničarskoga ada kršćanskosocijalnoga uvjerenja i osvidoenja. Na sastanku je dr. Lovre Karall dostao jedno-glasno nalog za postavljenje HRVATSKE STRANKE (HS) s točnim programom, koga su objelodanili u 36. br. HN i postavili agitacioni odbor za naša sela. Za pokrajinske izbore 21. oktobra 1923. lj. se je postavio na listu za Narodnu skupčinu.

Socijaldemokrati, pod peljanjem i urednika NAŠEGA GLASA (NG) Kolomana Tomšića se ni daleko nisu odnosili prema novoutemeljenju HS kot po prvi put. Akoprem moraju priznati u NG (br. 21., 1923. lj.), da si Hrvati kanu ostvariti „staru sanju“, nek oni si već nisu dilili s njimi tu staru sanju, akoprem se odnašaju, bar po riči neutralno ali s negativnim podstavom.

Rezultati na izbori 2. oktobra 1923. lj. su bili: SD 38,6%, CS 37,5%, Bauernbund 19,2%, HS daleko ispod pretiranoga očekivanja, sve skupa je dobila 2454 glasw, tj. 2,1%.

Na žalost se do danas nije postavila diblja analiza: zač je tako strašno izgubila HS. Oslanjati se moremo samo na nedostatnu samoanalizu HN, kade se spominja nesigurnost o broju glasov za jedan mandat (u stvarnosti oko 3500), kolportiralo se je 5000, našlo se j' takovih, ki su se u zadnjem hipcu ovoga broja prestrašili... Najnegativnije je djelovao jedan brzozjav o kom novine pišu: Došal je jedan brzozjav iz Matrštofa na Gornju Pulju, da je Hrvatska Stranka odstupilala. Skrbili su se naši protivniki, da ovu laž raširu. A ovo vse va zadnjoj uri. Ljudstvo je pred ovimi laži zbludjeno stalo i nij znalo, ča će sada. Tako je došlo, da su

Martin Mersić st.

mnozi otpali. Prefrigani i otajni neprijatelji su nadvladali navivne hrvatske dobrijake!

Obadva tajedniki su pokušili izvliči pozitivnu pouku iz toga poraza:

HN, 1923./8,1.

Sada će se spunit jedno godišće, da su neki verni naši muži počeli zbudjat, hrvatstvo pod jednu zastavu spravljat. Jur početak nij bil dober: ovi peljači su sami sebe, jedan drugoga nisu razumili, jedan drugomu zasedali, zato nisu cilje zadobili. Postavljenje, utemeljenje naše stranke se nij ugodalo. Naš poraz (Niederlage) neka nas ne plaši, nekamo lahkoga serca bit. Zdvignimo na novič Zastavu! Glasimo staru želju! Postavimo našu stranku!

Naš Glas, 1923./24.

„Ako ov račun (broj Hrvatov po izbornoj listi: 20.179) malo pogledamo, tako moremo s zaufanošćom budućnost čekat. Pred 2 letih još nigdor medju nami nij mislil na hrvatske mandate, na hrvatske muže, danas su jur ovden i prem ako ne jednoga smjera ali svjedeno Hrvati, ki čedu se ča naše nacionalne posle nalize, uvek razumit i ruk u ruk, to jes skupnom moćom se za hrvatstvo brinut.

Škoda, da se hrvatska stranka nij mogla ukorenit ... Jedno smo dobili! Oto, da su nas i našu moć spoznali, s kom moćom odslen ima računat svaki. Ako je i HS propala, ništ zato, Hrvati su krozanju ne špot, nego poštenje, cieniu zadobili. Nismo već blago, izborna marva, nego je-

dan, ako još tako mali, ali razuman, čitovat narod, ki se ne treba pred nikim sranjat, ni sramovat.

Sada je izborom konac. Kraj sada s političnim kudanjem, zamimo najper našu pravu čut i pokažimo, da ako i nismo jedne političke misli, ali ča našu ljubav k narodu nalize, da smo jedni, složni i poslujmo odsle s skupnom moćom na našoj budućnosti.

Hrvatske novine NAŠ TA-JEDNIK 1954. (br. 31, str. 3) imaju još jednu populističku analizu: 1) Čemerni geografski položaj, tj. Velika raštrkanost hrvatskih sel, 2) politička nesloga med Hrvati, tradicionlano podiljenje na konzervativno-kršćanski smjer i socijaldemokratski djelački i 3) prejaka agitacija nimških stranak protiv HS u kojoj su se upotribljavali lažni argumenti i skrivene metode.

Kod sljedećih izborov 24. Kaprila 1927. HS nije već nastupila. Dr. Lovre Karall ju je priklopio kršćanskosocijalnoj pod titulom „Einheitsliste“.

Zaključiti moremo mali pregled s analizom „Odbiriranje i mi Hrvati“, (HN 1927./19,1). Hrvati su po podatki dali 19,3% glasačev. Uzrok u članku zač su išli s „Einheitslistom“: Učinili smo to zato, ar je samo kršćanskosocijalna stranka bila, ka je naša potribovanja i prošnje, ke smo postavili kot Hrvati, spomagala i po mogućnosti i uslišila. □

kkkomentar

S muzikom do normaliteta

Korona-pandemija je čuda ča ukinula u javnosti, već ča se je nastavilo u otajnom, doma u čuvanom privatnom sektoru. Kulturne priredbe nisu bile moguće, maksimalno »probe« u manji sastavi. Po otvaranju nije došlo veljek do punih krčmov, do punih kulturnih dvoran, izgledalo je kot da ljudi već nisu naviknuti ili se znamda još ne ufaju. Muzika je doprimila preokret. Sada su probe u većem moguće i svi se veselu da moru opet zaigrati i zajačiti. Isto tako dostaju muzičke grupe ponude za nastupe i na jednoč se širi kulturna scena. A ovom novom slobodom se polako vraćaju i stare navade.

Tako je i meni išlo kod svečevanja Brujev u KUGI. Čuda poznatih obrazov je nazoči, kaniš se konačno realno pozdraviti a ne samo mahanjem prik ekrana. Najednoč pitanje: Čemo se šakom boksati, čemo se laktom pozdraviti, samo glavom nakloniti ili ipak ruku dati?

Na jednu stran je lipo za viditi, da prem već od ljeto dana korone i svih preprikov, človik friško opet spadje u stare navade rukom davanja, ča je za pozdraviti. Pitanje je samo kako friško to smi biti. Jer na drugu stran je ova bezbrižnost i pogibelj za daljnji razvitak otvaranja. Nove varijante stoju pred vrati, pandemija još dugo nije na kraju.

Zato uživajmo ovu slobodu ku sada imamo ipak s odredjenim pogledom na moguće širenje virusa, i ako bi cipljenje moralo čuvati pred teškim obetežanjem.